

Politološka lektira: Što čitati

Gary Chartier i Chad Van Schoelandt (ur.): *The Routledge Handbook of Anarchy and Anarchist Thought*

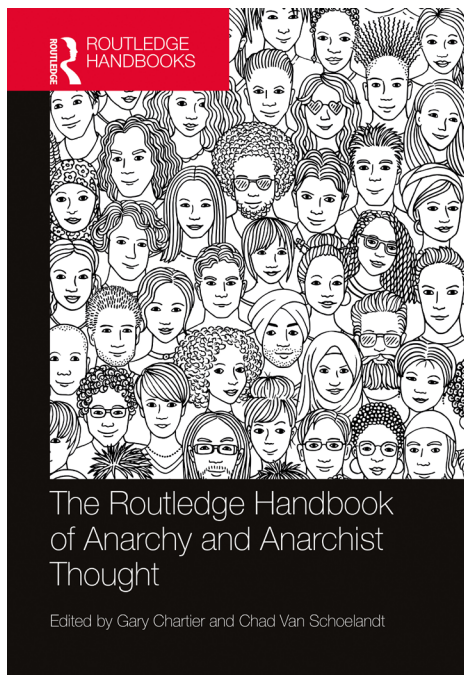
Routledge, New York i London, 2021.

Karlo Seke, mag. phil., mag. rel. int. et dipl.
Fakultet međunarodnih odnosa i diplomacije
na Libertas međunarodnom sveučilištu, seke.karlo@gmail.com

Anarhizam je, kao samostojeća filozofska škola (ili nekoherentan filozofski sustav) te društveni pokret, svoju znatniju zastupljenost zadobio tijekom devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća. Širenje anarhističke misli bilo je kratkoga vijeka, suton anarhizma vidljiv je već početkom Prvog svjetskog rata, ne bi li naposljetku bio „istisnut“ od totalitarnih ideologija prošlog stoljeća, izuzmemo li aktivnosti CNT-a i ostalih anarhističkih skupina tijekom Španjolskoga građanskog rata. Ponovni interes ili tematiziranje anarhizama, ovoga puta proizašao je iz domene anglosaksonске političke filozofije, Robert Paul Wolff 1970. objavljuje *U obranu anarhizma* dok Robert Nozick 1974. u knjizi *Anarhija, država i utopija* postavlja problematiku opravdanja države kao preduvjet političke filozofije. Novoizdani izbornik *The Routledge Handbook of Anarchy and Anarchist Thought* predstavlja suvremeni uvod u anarhističku teoriju i problematiku opravdanja legitimnosti države, zanemarujući anakronistički revolucionarni diskurs koji je bio svojstven klasičnim anarhističkim autorima (Godwin, Proudhon, Kropotkin, Bakunjin). Djelo je koncipirano u četiri poglavlja, okupljajući trideset priloga koji svojim bogatim sadržajem obuhvaćaju teme iz povijesti američke anarhističke tradicije, ekonomske teorije, penologije, političke filozofije, sociologije, ekologije, prava ali i općenito razvoja heterogenih stajališta unutar anarhizma.

S obzirom na brojne povijesne frakcijske podjele među anarhistima zbog kontradiktornih teorijskih pretpostavki, poput razlika u normativnim zahtjevima za postrevolucionarno društvo i poteškoća u ostvarivanju jedinstvene organizacijske strukture, prvo poglavlje *Concept and Significance* posvećeno je jasnijem koncipiranju anarhizma. Upravo Paul McLaughlin u prilogu *Anarchism, Anarchists and Anarchy* (2021: 15-27) nastoji „pročistiti teren“ za jasno i koncizno definiranje anarhizma, odbijajući da se „anarhizam“ svede na njegovu revolucionarno aktivističku komponentu (izuzimajući tako sve mislioce koji ne pripadaju anarhističkom pokretu, ali sadrže protoanarhističke zamisli) te negativno određenje anarhizma koje nastoji eliminirati državu ili društvene norme radi određenih ideala (općenito zbog velike proliferacije različitih „anarhizama“ nemoguće je pronaći zajedničku odredbu koju bi svi autori ili skupine prihvatili). Nakon minuciozne analize prethodno navedenih stajališta, McLaughlin zaključuje kako je anarhizam oblik društveno-političkog skepticizma spram dominacije,

koji uključuje i općenito sumnju spram svih oblika autoriteta. Roderick T. Long u prilogu *The Anarchist Landscape* (2021: 28-38) ocrtava glavne „struje“ unutar anarhističke teorije, ne bi li propitao stavove socijalnih anarhista i anarhokapitalista spram slobodnog tržišta i privatnog vlasništva. Christopher W. Morris u prilogu *On the Distinction Between State and Anarchy* (2021: 39-52) nastoji prikazati lažnu isključivost između anarhije (kao činjeničnog ili hipotetskog prirodnog stanje koje postoji prije formacije države) i suvremenog poimanja države, ne bi li naposljetku predstavio alternativni oblik političke strukture koji sintetizira slobodno društvo anarhizam i određene karakteristike državnog uređenja. Jason Lee Byas i Billy Christmas u prilogu *Methodological Anarchism* (2021: 53-75) argumentiraju kako teorijske podjele među anarhistima nastaju zbog preskripcija o pravednosti koje se poistovjećuju s javnim politikama. Umjesto

preskripcija o pravednosti, autori predlažu direktnu akciju (naspram dosadašnjih apstraktnih normativnih principa političke filozofije) kao povoljnije sredstvo za ostvarivanje pravednijeg društva. Aeon J. Skoble u prilogu *What is the Point of Anarchy* (2021: 76-80) ukratko nastoji prikazati najuvjerljivije taktike ili argumente za anarhizam, koji bi mogli poslužiti kao praktično retoričko ili logičko sredstvo za pridobivanje simpatija i novih članova u anarhističke kružoke.

Drugo poglavlje, naziva *Figures and Traditions*, sadrži osam priloga koji svojim sadržajem nastoje prikazati određene (protu)anarhističke elemente u povijesti filozofije i opise različitih anarhističkih tradicija. Stephen R. L. Clark u prilogu *Anarchism Against Anarchy – The Classical Roots of Anarchism* (2021: 83-98) nastoji pokazati protoanarhističke elemente unutar korpusa antičke političke filozofije. Fokusirajući se ponajviše na Aristotelove oblike vladavine i svrhu *polisa*, Clark identificira nekoliko elemenata Stagiraninove filozofije (snažna politička participacija u kolektivnim pitanjima, samodostatnost i samovladavina unutar *polisa*, nepotrebnost zakona među osobama izgrađenim u vrlinama) koji su kompatibilni s anarhističkom tradicijom. Oliver Sensen u prilogu *Kant on Anarchy* (2021: 99-111) istražuje na koji način Kant opravdana prelazak iz prirodnog stanja („anarhije“ ili stanje gdje ne postoje legitimna vladavina) u status *civilis*, ne bi se tako stvorili nužni uvjeti za samoodržavanje društva i distributivna pravednost. J. Martin Vest u prilogu *Barbarians in the*

Agora: American Market Anarchism, 1945–2011 (2021: 112-125) prikazuje dugoročnu tradiciju „tržišnog anarhizma“, „struju“ teoretičara anarhizma koji su potvrđivali važnost, ali i efikasnost privatnog vlasništva, trgovine i tržišnog natjecanja. Eric Mack u prilogu *Rights, Morality and Egoism in Individualist Anarchism* (2021: 126-138) uvodi čitatelju u debatu između američkih individualističkih anarhista. Objekt spora odnosi se na pitanje postojanja i djelovanje spram objektivno važećih moralnih principa, gdje su „moralisti“ tvrdili kako anarhističko djelovanje mora biti osnovano na poštivanju tuđih individualnih sloboda, dok su naspram njih „egoisti“ (pobornici Maxa Stirnera) zastupali svojevrsnu verziju osobnog amoralizma. Prilog Davida S. D’Amata pod nazivom *Transcending Leftist Politics: Situating Egoism within the Anarchist Project* (2021: 139-152) identificira glavne karakteristike egoističnog anarhizma, postuliranog od Maxa Stirnera u djelu *Ego i njegova vlastitost* (1844.), ne bi prikazao njegovu (ne)kompatibilnost sa suvremenom marksističkom i postmodernom ideologijom. Ralf M. Bader u prilogu *De Facto Monopolies and the Justification of the State* (2021: 152-162) objašnjava kako Nozickov koncept o *de facto* monopolu izražava mogućnost da države budu opravdane na temelju monopola nad prisilom, unatoč tome što im nedostaje autoritet. Cory Massimino u prilogu *Two Cheers for Rothbardianism* (2021: 163-186) na kritički način evaluira filozofsku ostavštinu oca „anarhokapitalizma“ Murraya N. Rothbarda (1926.-1995). Naposljetku, Sam Underwood i Kevin Vallier u prilogu *Christian Anarchism* (2021: 187-204) prikazuju osnovne postulate i ključne autore unutar anarhokršćanstva (Lav Tolstoj, Jacques Ellul i Vernard Eller), ponajviše pažnje pridajući imperativu za pacifističko djelovanje.

Treće poglavlje pod nazivom *Legitimacy and Order* započinje Magda Egoumenides prilogom *Anarchism and Political Obligation: An Introduction* (2021: 207-221). Autorica iznosi tipologiju „anarhizama“ ne bili konceptualno jasnije objasnila vlastitu poziciju (kritički filozofski anarhizam) i primijenila je na problematiku političke obligacije. Nadalje, Peter J. Boettke i Rosolino A. Candela u prilogu *The Positive Political Economy of Analytical Anarchism* (2021: 222-234) kritiziraju presumpcije ekonomista spram

anarhije (stanja u kojem je nemoguće uspostaviti društveni red), kako bi ukazali na alternativne mehanizme u kojima anarhija može biti produktivno i miroljubivo stanje. Jason Brennan u prilogu *Moral Parity Between State and Non-State Actors* (2021: 235-246) izlaže argument kako predstavnici državne birokracije i legislative ne posjeduju posebni skup kvaliteta koji bi im dao legitimnost i autoritet da stvaraju i nameću pravila, već su u moralnom odlučivanju i djelovanju jednaki sa svim nedržavnim akterima. Christopher Coyne i Nathan P. Goodman u prilogu *Economic Pathologies of the State* (2021: 247-261) smatraju kako suvremene državne institucije „boluju“ od dvije neizlječive bolesti. Prva patologija odnosi se na nedostatak znanja o tržišnim procesima među državnim akterima, dok se druga patologija odnosi na nepodudarnost između pobuda onih koji imaju političku moć i ciljeva koji pospješuju društveno dobro. Peter T. Leeson u prilogu *Hunting for Unicorns* (2021: 262-270) identificira nekoliko povijesnih primjera u kojima je bila moguća dugoročna kooperacija (uključujući razmjenu dobara) bez državne zaštite. Ryan Muldoon u prilogu *Social Norms and Social Order* (2021: 271-280) argumentira kako mnogoljudne heteronomne zajednice mogu postići stabilnost i kooperativnost ako su izgrađene na neformalnim institucijama, to jest, društvenim normama. U prilogu *Anarchy and Law* (2021: 281-294), Jonathan Crowe izlaže alternativne pristupe pravnom uređenju (konsenzusno, prirodno i emergentno pravo) naspram pravnog pozitivizma na kojem počivaju suvremene države. Andy Alexis-Baker u prilogu *Anarchism, State, and Violence* (2021: 295-308) komparira protudržavno i državno nasilje ne bi li ukazao na „mitove“ koji se koriste u opravdavanju nasilja radi nacionalnih interesa. U posljednjem prilogu ovoga poglavlja, *The Forecast for Anarchy* (2021: 309-324), Tom W. Bell predviđa krizu državnog uređenja proizašlu iz sve veće ekonomske nestabilnosti, razvoja enkriptijskih metoda koje omogućuju građanima da izbjegnu identifikaciju u digitalnom svijetu i korištenje kriptovaluta za usluge na koje država ima isključivo pravo.

Posljednje poglavlje, *Critique and Alternatives*, sadrži osam priloga koji svojim temama obuhvaćaju niz suvremenih prijepora ili rasprava prisutnih među anarhističkim teoretičarima uz brojne kritike upućene funkcioniranju državnih institucija. Jesse Spafford u prilogu *Social Anarchism and the Rejection of Private Property* (2021: 327-341) predstavlja čitateljima argumente za socijalni anarhizam, koji prema autor pruža najbolji ekonomski i normativni oblik anarhističkog društva. Nastavno na prijašnji prilog, ali iz druge perspektive, Michael Huemer u prilogu *The Right Anarchy: Capitalist Or Socialist?* (2021: 342-359) u apologetskoj maniri argumentira u korist anarhokapitalističke teorije. Prema Huemeru anarhokapitalizam je superiorniji od ostalih inačica „anarhizama“ jer pruža rješenja na pitanje kriminalnog ponašanja u anarhiji (privatne zaštitarske kompanije koje će štiti građane i njihovo vlasništvo), prihvaća ekonomske beneficije kapitalističkog sustava i nudi bolju društvenu stabilnost naspram anarhosocijalizma. Kevin Currie-Knight u prilogu *Anarchist Approaches to Education* (2021: 360-364) ukratko izlaže anarhističku kritiku školstva. Teoretičari anarhizma percipiraju škole kao propagandne i prisilne institucije koje služe očuvanju statusa quo, dok univerzalni program obrazovanja otežava razvitak učeničkih preferencija i potencijala. Kevin A. Carson u prilogu *An Anarchist Critique of Power Relations Within Institutions* (2021: 365-380) kritizira hijerarhijsku strukturu institucija, smatrajući kako samoorganizacija i samoupravljanje (u kontekstu horizontalnih institucija) mogu ponuditi superiornije rješenje. Dan C. Shahaar u prilogu *Anarchism for an Ecological Crisis?* (2021: 381-392) propituje praktičnu primjenjivost decentralizacije društva radi saniranja i dugoročnog poboljšanja ekološkog stanja. Daniel J. D'Amico u prilogu *States, Incarceration, and Organizational Structure: Towards a General Theory of Imprisonment* (2021: 393-405) uočava empirijske manjkavosti „modela društvene kontrole“ (nastanak zatvora povezan je s koncentracijom moći i očuvanjem spomenute moći) u kontekstu masovnog služenja zatvorskih kazni, te razvija vlastitu paradigmu koja naglašava odnos između penološke prakse i različitih organizacijskih struktura unutar kriminalno pravnih institucija. Abigail R. Hall u prilogu *The Problems of Central Planning in Military Technology* (2021: 406-415) iznosi kritiku kreatora vojnih politika zaduženih za razvoj i implementaciju vojne tehnologije. Hall na primjeru bespilotnih zrakoplova (UAV) pokazuje kako je centralizirano planiranje neuspješno u racionalnoj ekonomskoj kalkulaciji, preopterećeno birokratskim mehanizmima te zbog navedenih poteškoća otvara mogućnost za privatne aktere u pružanju usluga iz domene obrane i sigurnosti. U posljednjem prilogu, *Anarchy and Transhumanism* (2021: 416-428), William Gillis predstavlja suvremeni fenomen „anarhotranshumanizma“, hibridnu poziciju koja kombinira transhumanistički imperativ za fizičkim poboljšanjem čovjeka i njegove okoline putem tehnoloških inovacija i anarhistički poriv za maksimalizacijom društvene slobode.

Konačno, može se zaključiti da je *The Routledge Handbook of Anarchy and Anarchist Thought* kvalitetno djelo koje svojim opsegom i jasnoćom olako uvodi čitatelje u suvremene anarhističke teme i rasprave.

Nažalost, djelo skoro u potpunosti ignorira zanimljivu i bogatu povijest anarhističkog pokreta u Europi i Rusiji, koncentrirajući se na geografsko područje Sjedinjenih Američkih Država i argumente nastale u anglofonoj analitičkoj filozofiji. Iako su brojni autori istraživali povijest anarhizma (Berry, 2002; Carlson, 1972; Graham, 2005; Marshall, 2008; Pernicone, 1993), ovakav propust čitatelja ostavlja bez „pozadinskog“ znanja koje bi pomogle u jasnijem konceptualiziranju anarhističkih teorija i svih naknadnih nesuglasica među anarhistima. Ujedno, zbornik se nije efikasno „obračunao“ s negativnom javnom i medijskom percepcijom anarhista koja je izgrađena u periodu prvog međunarodnog vala terorizma, prakticiranjem „propagande djelom“ nad članovima monarhijskih obitelji, plemića, visokih državnih dužnosnika i policijskih službenika. Usprkos navedenim propustima, knjiga je i dalje izvrsna kolekcija priloga koja može biti od velike pomoći stručnjacima, studentima i čitateljima zainteresiranim za suvremene anarhističke teme.

Literatura

- Berry, D. (2002). *A History of the French Anarchist Movement 1917-1945*. Westport, CT: Greenwest Press.
- Carlson, A. R. (1972). *Anarchism in Germany: Vol. I: The Early Movement*. New York: The Scarecrow Press.
- Graham, R. (ur.) (2005). *Anarchism: A Documentary History of Libertarian Ideas*. Montreal: Black Rose Books.
- Marshall, P. (2008). *Demanding the Impossible: A History of Anarchism*. London: Harper Perennial.
- Pernicone, N. (1993). *Italian Anarchism 1864-1892*. Princeton, NJ: Princeton University Press.